

FOLKMUSIK ÄR INTE

KNÄTOFS!

Allmogemusiken är något som många hänskjuter till begreppet knätofs, en benämning som väcker allmänt löje och medlidsamma leenden. Denna sorts musik är för de flesta enbart musik för ett par fioler, och att en mängd instrument och vitt skilda musikformer sorterar under begreppet folkmusik är för de flesta totalt främmande. Vi kan ju bara nämna samernas jolkande, sätervallarnas rop och spel på näverlur och kohorn, vi kan nämna spillångspipa, nyckelharpa och andra instrument. Vårt land hör till de få i världen, som har sin folkloristiska musikskatt nedtecknad — helt utan lön eller ersättning har under alla tider funnits folk, som rätt fattat det stora värdet av denna vår musik och genom sina anteckningar bevarat den till eftervärlden.

Om denna genre är en föga medveten kulturföreteelse hos gemene man, så hålles den vid liv med största intensitet i alla våra spelmansförbund. Visserligen kan väl ingen påstå, att rekryteringen är direkt imponerande bland ungdomen, man skulle vilja se mångdubbelt fler samlas under bygdestugans takbjälkar för att lära och följa traditionen. Tyvärr för man en seg och ojämn kamp mot alla slag av myndigheter och institutioner. Det finns åtskilliga tusen melodier som är bevarade i arkiv för obestämd tid framåt. Att ge ut en till synes anspråklös låtsamling kostar en förmögenhet, och att de som anser sig vara kultursträvande och de, som företräder myndigheterna inte har förstått vad som finns i gömmorna, det är bara att med största ledsnad beklaga.

★ Djävulen och näcken

Högkonjunkturen i denna genre inföll under 1700-talet för att under 1800-talet bli uppblandad med andra former som hambo, schottis, polka och wienervals. När Anders Zorn 1907 anordnade den första spelmansstämman, var det nästan då för sent att påbörja det uppsamlingsarbete av låtar, som Zorn hade menat. Detta skulle ha satt in på 1800-talets första hälft... Gamla tiders övertro och vidskepelse behärskade ofta låtarna, hur många som har med näcken och djävulen eller skogsmänniskor att göra går inte att räkna — allt detta blir mer och mer avlägset p. g. a. det kulturella dödvatten som saken simmar i. Att forska i ämnet är synnerligen otacksamt, dv källmaterialet är i det närmaste obefintligt och det lilla som finns är åtkomligt först efter vittomspännande kontakter och stora kostnader. Man får vara den drivande motorn och detektivmässigt lukta sig fram till det, som kan vara till hjälp.

★ Sörmland i toppen

Vissa landskap har alltid legat före andra i genren, t. ex. Dalarna, Hälsingland, Värmland och Sörmland. Det finns emellertid landskap, som av någon oförklarlig anledning blivit styvmoderligt behandlade och knuffade åt sidan, t. ex. Småland, Västergötland och det övre Norrland.

Vad som skulle kunna hjälpa upp den slentrianmässiga situation som f. n. råder, det vore att med ett rejält krafttag rycka upp det hela i form av ekonomisk hjälp och intensiv forskning i hela vårt land, där det ännu finns delar, som är tämligen outforskade, fastän vid skriver år 1965.

Visserligen förekommer det en mängd dåligt gods i denna musikgenren, och visst är det en viss stagnation i valet av låtar på al-

la sammankomster — inte minst spelmännen själva borde ta ett krafttag för att utöka repertoaren och att genom sökande efter nytt gods också bringa forskningen en hjälpande hand.

Vad folkmusiken betytt för den seriösa musiken behöver inte sägas. Dock rasar många spelmän mot detta sätt att använda låtarna, man talar om helgerån och förstörelse, man talar om tonsättarna som okunniga diletter. Än värre blev väl stormen, när herrar Jan Johansson och Bengt-Arne Wallin offentliggjorde sina grammofoninspelningar av jazzbearbetade folklåtar. I våra dagar har folkmusiken inte kunnat få bättre PR än genom alla dessa, som på ett eller annat sätt har bearbetat materialet. Sedan må spelmännen rasa i all sin kortsynthet — de gräver bara sin egen grav. Folkmusiken i sin ursprungliga form finns ju där ändå. Musiken har stora likheter med jazzen — dess spontana improviserande och enkla sätt att framföra låten, m. m.

Allmogekulturen kunde komma folkmusiken mycket väl till pass — ämnena griper tag i varandra och ett samarbete kunde bli av stor betydelse. Ty om en uppräckning inte sker nu, hur skall då människan av år 2000 kunna arbeta i ämnet? Under medeltiden ivrade man tillbaka till gre-

ker och romare, under romantiken hägrade man mot medeltiden. Kanske strävar man till 1900-talet någon gång, och kanske kommer denna form av musik då att betyda mycket. Men då finns det kanske inte mycket att se på tack vare oss.

★ Modern 96-åring

Liksom man har en bestämd aversion mot den moderna musiken, helt enkelt därför att man inte alls förstår den, lika njugg-

samt har man sett på allmogemusikens säregna konstform.

När jag under en uppteckningsresa vintern 1964 träffade en av de äldsta spelmän vårt land äger, passade jag på att noga ventillera alla problem i ämnet och höra vad denna generation tyckte. Och hur förbluffad blev jag inte, när den 96-åriga mannen bl. a. sade: "Varje tid har sina nycker, men alla bearbetningar jag har hört, har tolkat musiken rätt och riktigt, och att förbjuda folk att använda låtarna på så sätt vore fel, Musiken är folkets". Och denne man, han tyckte mycket om jazzversionen. "Är det jazz det?" frågade han. "Jag tyckte det lät som en riktig låt..."

Det skulle kunna skrivas många artiklar och många böcker i ämnet för att få processen i gång — att också få de som ovetande om värdefulla anteckningar och uppgifter i sina gömmor har liggande, eller de, som helt enkelt inte vill dela med sig till forskarna — om alla de kunde förstå situationen till det bättre...

Väger man sedan hoppas på en större förståelse av inte bara folkmusiken, utan även av musik i allmänhet, också den moderna, utan de fördomsfulla klyschorna?

Fördomen är tyvärr en vanlig och mycket farlig sjukdom.

DAG LUNDIN

Rädda vår musikskatt!

Dag Lundin, Strängnäs, som f. n. studerar vid Folkliga musikskolan i Ingesund har kommit att ägna sig åt vår folkmusik och i en temperamentsfull artikel skildrar han här folkmusikens svåra läge i det nutida musik- och kulturlivet. Det behövs nu ett rejält ekonomiskt krafttag och intensiv forskning för att åt eftervärlden rädda denna vår musikaliska folkskatt innan det är för sent, anser han.